

Анализ на уязвимите сектори в българското земеделие. I част

Доц. д-р НИНА КОТЕВА
Проф. д-р ДИМИТЪР НИКОЛОВ
Доц. д-р МИНКА АНАСТАСОВА-ЧОПЕВА
Гл. ас. д-р ПЕТЪР КИРОВСКИ
Доц. д-р МИМОЗА МЛАДЕНОВА
Институт по аграрна икономика – София
E_mail: ninakoteva@abv.bg

В условията на ОСП на ЕС (2007–2013 г.) в редица сектори на селското стопанство – „Плодове и зеленчуци“, „Говедовъдство“ и „Овцевъдство“, в които България имаше конкурентни предимства, се очертават тенденции на драстичен спад в производството и страната ни от нетен износител се превръща във вносител на тези продукти. Прилагането на схемата за единно плащане на площ (СЕПП) у нас задълбочи неблагоприятните структурни промени. Посочените сектори са обявени за уязвими.

В новата ОСП 2014–2020 ще се прилага подкрепа за уязвимите сектори, обвързана с производството. Това налага задълбочен анализ на протичащите структурни промени в тези сектори за правилно и справедливо разпределение на подкрепата.

Целта на статията е да се направи анализ и оценка на състоянието и възможностите за развитие на уязвимите сектори в селското стопанство.

Използва се широк набор от съвременни методи: системен и сравнителен анализ; разчетно-конструктивен; метод на статистическите групировки, индуктивни и дедуктивни методи за анализ и формиране на обобщения и препоръки.

Изследването се извършва на основата на официална статистическа информация (НСИ, МЗХ, Eurostat) и обхваща периода 2000–2013 г.

Анализът е базиран на система от стойностни и натурални икономически показатели.

В статията се съдържат резултатите от цялостното изследване на уязвимите сектори:

- производствените, продуктови и пазарни промени;
- икономическо състояние на земеделските стопанства;
- тенденции в реструктурирането на малките стопанства.

Увод

В българското земеделие протичат динамични структурни промени, ускорявани главно под влияние на ОСП на ЕС. Променят се съотношенията между растениевъдството и животновъдството, констатира се промени в производствената структура на селскостопанското производство в секторен разрез. Наред с положителните тенденции, прилагането на европейската политика, предназначена за повисоко икономическо, технологично и пазарно равнище на земеделието, породи и много проблеми. В редица сектори на селското стопанство – „Плодове и зеленчуци“, „Говедовъдство“ и „Овцевъдство“, в които България имаше конкурентни предимства, се очертават тенденции на драстичен спад в производството и страната ни от нетен износител се пре-

връща във вносител на тези продукти. Прилагането на схемата за единно плащане на площ (СЕПП) у нас задълбочи неблагоприятните структурни промени. Посочените сектори са обявени за уязвими.

В новата ОСП 2014–2020 ще се прилага подкрепа, обвързана с производството. Предвид изискванията на Регламент (ЕС) № 1307/2013, подпомагането да осигури поддържане на настоящите нива на производство при наличието на неблагоприятни трендове, регистрирани при приложението на ОСП 2007–2013, подкрепата за уязвимите сектори у нас може да има различни измерения. Това налага задълбочен анализ на протичащите структурни промени в посочените сектори за правилно и справедливо разпределение на обвързаната с производството подкрепа.

Целта на статията е да се направи анализ и оценка на състоянието и възможностите за развитие на уязвимите сектори в селското стопанство.

За постигане на поставената цел ще се използват редица методи и ще се изследва значителна съвкупност от показатели, които характеризират резултатите от производствените, продуктови и пазарни промени в уязвимите сектори.

Широкият набор от съвременни методи за изследване ще дадат възможност за анализ и оценка на състоянието, определяне на факторните зависимости и тенденции в развитието на селскостопанското производство: системен и сравнителен анализ; разчетно-конструктивен метод; метод на статистическите групировки; индуктивни и дедуктивни методи за анализ и формиране на обобщения и препоръки.

Изследването се извършва на основата на официална статистическа информация (НСИ, МЗХ, Eurostat) и обхваща периода 2000–2013 г.

Анализът е базиран на система от стойностни и натурални икономически показатели:

- Показатели, характеризиращи вътрешно-отрасловите промени по сектори: ръст на площи, средни добиви и производство, брой животни и др.; промени в структурата на използване на площите по култури, в т. ч. промени в новите насаждения в овощарството и лозарството (относителен дял, динамика по години, сравнение с базисен предходен период);

- Показатели, които характеризират промените в аграрния износ, в т. ч. по групи и по продукти: показатели за динамика; за географска структура на износа; промени в натурално изражение за основни экспортни продукти; промени в стойностните показатели, характеризиращи износа.

- Показатели, които характеризират вноса на земеделски продукти: ръст на вноса; относителен дял от вътрешното потребление; географска структура;

- Показатели, които характеризират размера на помощите от ЕС и от национални източници. Трудностите, които не позволяват да се отдели ефекта от провежданата аграрна политика от влиянието на пазара, макроикономи-

ческото развитие на страната, икономическата криза и други, налагат влиянието на ОСП да се оценява и от гледна точка на осигурените финансови ресурси и прилагани други ограничителни или стимулиращи политики. Това води до използване на показатели, отразяващи: размера на субсидиите по видове; динамиката на изменението им по години.

Предварително искаме да отбележим, че част от регистрираните тенденции, промени, дисбаланси и трудности на секторно ниво са повлияни и от силно отворения характер на българската икономика, както и от някои вътрешни условия.

Анализ на сектор „Зеленчуци“

Площите, заети със зеленчукови култури, през последните години заемат около 2,2–2,3% от използваната земеделска площ в страната. Относителният дял на оранжерии през разглеждания период представлява около 2% от площите, заети със зеленчуци. Динамиката на площта на зеленчуковите култури след 2006 г. показва категорична и ясно изразена тенденция на спад. От годината преди присъединяването на страната ни към ЕС, общата площ, заета със зеленчукови култури, намалява устойчиво и към 2013 г. тя е 60% спрямо площта през 2006 г. (табл. 1).

Намалението се дължи на редуцията на площите при полското зеленчукопроизводство. Незначителна промяна и слабо увеличение има при площите със стъклените и полиетиленовите оранжерии за разглеждания период. Проблеми при организацията и реализацията на производството са една част от комплекс от причини за сериозното намаление на площите, заети със зеленчуци през последните няколко години. Площите, заети с оранжерии, представляват малък процент от общата земя със зеленчуци – около 2%, относително независими от климатичните условия и при тях ежегодните колебания в произведеното количество зеленчуци се влияе от чисто пазарни механизми.

Данните за произведените количества зеленчуци (общо – от открити площи и от оран-

жерии) показват устойчива тенденция на намаляване на произведената продукция.

Обяснението за непрекъснатия спад в производството е свързано с драстичното намаля-

Таблица 1. Структура и динамика на площите със зеленчукови култури през периода 2006–2013 г.
Table 1. Structure and dynamics of areas of vegetables in the period 2006–2013

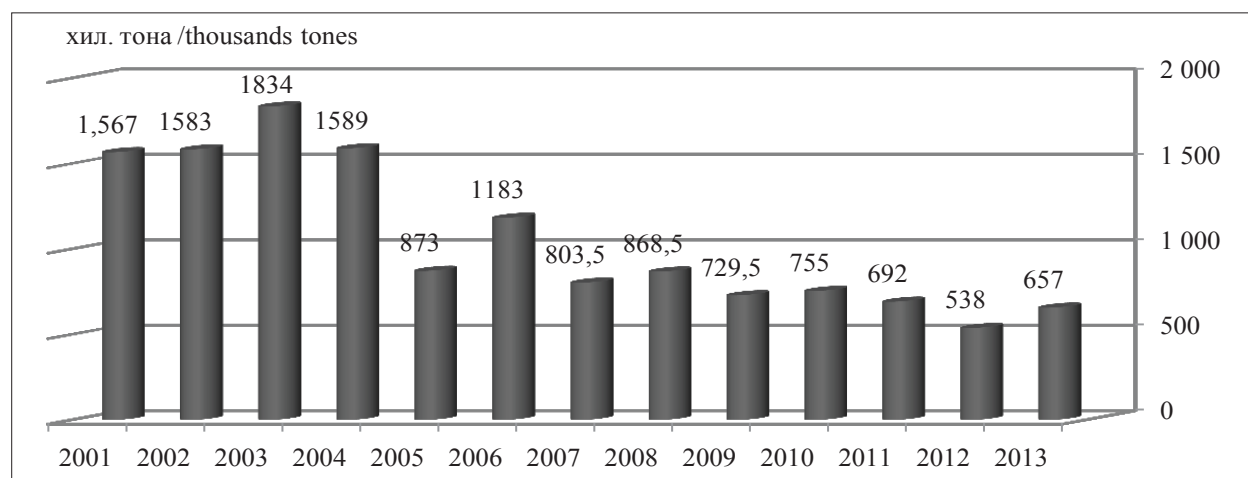
Показател / Indicator	Мярка Measure	Години / Years							
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Открити площи / Fields areas	ха/ha	68918	55630	53037	46526	42162	45679	34422	39113
Стъклени оранжерии / Glass greenhouses	ха/ha	517	539	485	448	487	367	946	-
Полиетиленови оранжерии / Polyethylen greenhouses	ха/ha	557	515	511	502	540	692	2,0	-
Обща оранжерийна площ / Total greenhouses area	ха/ha	1074	1054	996	950	1027	1059	948	1047
Обща площ / Total area	ха/ha	69567	56684	54033	47456	43190	46739	35370	40161

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“, 2006–2013 г.
Source: MAF, Departement “Agrostatistics”, 2006–2013.

Таблица 2. Рекултирани площи от основни зеленчукови култури, ха
Table 2. Cultivated areas of main vegetable crops, ha

Вид / Types	Години / Years							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Домати / Tomatoes	7022	4828	3473	3007	2924	3860	3401	3242
Пипер / Peppers	8515	5497	3750	5013	4703	4620	3012	4035
Краставици / Cucumbers	562	496	125	369	749	550	566	592
Корнишони / Gherkins	429	354	245	506	103	235	136	160
Главесто зеле / Cabbage	2817	2246	2092	1595	2615	2554	2083	1903
Картофи / Potatoes	24471	22427	21710	14001	13805	16218	14906	12765

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“, 2006–2013 г.
Source: MAF, Departement “Agrostatistics”, 2006–2013.

Фиг. 1. Динамика на произведеното количество зеленчуци (общо) в България за периода 2001–2013 г., хил. тона
Fig. 1. Dynamics of vegetables total output in Bulgaria for the period 2001–2013, thousands tones

Източник: Аграрни доклади, 2001–2013 г., отдел „Агростатистика“, 2001–2013 г.
Source: Agricultural reports, 2001–1013, Departement “Agrostatistics”, 2001–2013.

ване на площите през годините. Средните добиви се колебаят, тъй като са в пряка зависимост от конкретните метеорологични условия.

В структурата на общата площ, а също и в произведените количества от зеленчуци, има висока концентрация на малко на брой култури. Картофите заемат основна част, следвани от домати, краставиците, пипера, кромид лук и др. Без изключение, при всички произведени зеленчукови култури има намаление в пъти на произведената продукция за разглеждания период. Почти с 300% намалява производството на домати, картофи, краставици, главесто зеле и др.

Произведените количества картофи в България намаляват от 386 050 т. през 2006 г. до 177 007 т. за 2012 г. Благоприятната в климатично отношение 2008 г. се отразява и на добивите, но това е по-скоро изключение, а не тренд.

Обяснението за драстичното намаление в производството се дължи на комплекс от фактори. Намалените производствени количества може да се обяснят, освен с намалените площи, и със силната конкуренция в сек-

тора. Ефект оказва и ниската степен на подпомагане на земеделските производители. Разрушената хидромелиоративна система в България доведе до момент, при който се поставя производството на зеленчуци под силна зависимост от конкретните метеорологични условия. Това води до силно изразена несигурност и сериозна вариабилност на производството. Високите технологични разходи за отглеждане, липсата на квалифицирана работна ръка също допринасят за влошаване на показателите, характеризиращи производството на зеленчукови култури у нас.

Първото нещо, което прави впечатление при анализа на нивото на средните добиви, е, че при всички култури те са много ниски. Конкретните метеорологични условия оказват пряко влияние върху средните добиви, но може категорично да се твърди, че средните добиви не отговарят на потенциала на сортовете, които се сеят или засаждаат. Например според Официалната сортова листа на ИЗК „Марица“ – всички сортове и хибриди домати имат потенциален добив от над 45 т./ха, при пипера около 30 т./ха и др.

Таблица 3. Общо производство на някои зеленчуци 2006–2013 г., тона
Table 3. Total output of some vegetables 2006–2013, tones

Видове зеленчуци / Types of vegetables	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Домати / Tomatoes	212969	133 188	134131	104 234	114 605	103145	94 016	77660
Пипер / Peppers	156684	81 744	59 524	71 469	69 080	66298	47 087	59277
Краставици / Cucumbers	61477	57183	62618	77988	65668	58 852	37961	11 133
Картофи / Potatoes	386050	298722	353060	231 745	251 205	162187	177007	197784
Главесто зеле / Cabbage	72 662	50 000	64 884	39 389	78 939	25 542	47 301	44947

Източник: МЗХ, отдел „Агροстатистика“, 2006–2013 г.

Source: MAF, Departement “Agrostatistics”, 2006–2013.

Таблица 4. Средни добиви от основни зеленчуци за периода 2006–2013 г., кг/ха
Table 4. Average yields of main vegetables for the period 2006–2013, kg/ha

Видове зеленчуци / Types of vegetables	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Домати / Tomatoes	24 283	19 709	28 345	24 182	28 545	17576	21 666	23 918
Пипер / Peppers	17 993	14 395	15 124	13 648	14 014	13717	15 244	14 725
Патладжан / Eggplants	25 246	23 316	26 610	23 721	23 559	19403	34 773	28 122
Краставици / Cucumbers	22 224	16 216	28 394	23 764	24 177	20 734	27 580	18 095
Картофи / Potatoes	15 771	13 317	16 258	16 539	18 193	14320	10 150	15 691
Главесто зеле / Cabbage	25 727	22 055	30 957	24 636	30 124	17464	22 734	23 755

Източник: Аграрни доклади, 2006–2013 година, МЗХ, отдел „Агροстатистика“, 2005–2013 г.

Source: Agricultural reports 2006–1013, Department “Agrostatistics”, 2005–2013.

Този извод се налага от данните за нивото на средните добиви при домати – един от най-застъпените зеленчукови видове не само у нас, но и в ЕС за разглеждания период. В страните от ЕС, които отглеждат домати, средните добиви са над 100 тона/ха, докато за България средно за разглеждания период те са 28,6 т/ха. За сравнение – в съседна Турция и Гърция (табл. 5) добивът от домати от единица площ е около 2–3 пъти по-висок. При такава разлика в средните добиви лесно може да се направи сметка за икономическата ефективност на производството и конкурентните позиции на българското зеленчукопроизводство, в сравнение с производството в съседните на България страни.

Един от най-съществените проблеми и фактор, оказващ влияние за получаване на ниски средни добиви, е прилагането на остарели, по-екстензивни технологии. Нестарти-

рането на Мярка 125 по време на ПРСР 2007–2013 г., свързана с изграждане на напоителни системи, оказва своето негативно въздействие за задълбочаване на проблемите, свързани с напояването в страната. Към момента, по данни на МЗХ, на едва около 2% от обработваемата земя има възможност за напояване.

Оранжерийно производство

Оранжерийното производство се определя от няколко основни зеленчукови култури като домати, краставици, пипер – сладък, корнишони, салати и марули, и др.

Около 80% от общо произведената продукция се пада на произведените домати, пипер и краставици.

За разглеждания период площите с произведените зеленчуци в оранжерии намаляват с

Таблица 5. Средни добиви от домати в ЕС–27 за период 2004–2012 г., кг/ха
Table 5. Average yields in EU–27 for the period 2004–2012, kg/ha

Страна ЕС-27 / Country EU-27	Година / Year								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
България / Bulgaria	19320	23430	30430	27750	38310	34730	32840	23980	27650
Гърция / Greece	52660	55670	53450	53130	53540	-	58110	59300	61300
Испания / Spain	62710	66530	67030	76580	69580	76480	72770	76560	83800
Полша / Poland	17580	17610	18410	24120	24510	23900	46780	52760	57930
Румъния / Romania	28250	16810	17750	15600	17700	17000	14550	18650	15230
Турция / Turkey	46070	49980	50800	54140	56330	-	-	60790	60050

Източник: Евростат, 2013 г.
Source: Eurostat, 2013.

Таблица 6. Оранжерийно производство на основни зеленчуци, тона
Table 6. Greenhouse output of main vegetables, tones

Видове зеленчуци / Types of vegetables	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Домати / Tomatoes	42 442	38 031	35 668	31 509	31 127	35 296	20 328	40 558
Краставици / Cucumbers	37 724	42 835	51 317	56 397	44 765	40 752	28 048	40 763
Пипер сладък / Sweet peppers	3 467	2 614	2 805	3 052	3 164	2 919	1 166	4 198
Корнишони / Gherkins	1 725	564	770	786	282	1494	443	1 109
Салати и Марули / Salads and lettuces/	2 299	1 944	3 159	3 864	1 444	1 425	1 031	-
Общо / Total	90 048	89 225	95 971	97 702	84 185	86 345	54 034	99 244

Източник: Аграрни доклади 2003–2013 година, МЗХ, отдел „Агростатистика“, 2006–2013 г.
Source: Agricultural reports 2003–1013, Department “Agrostatistics”, 2006–2013.

8,4%. По видове, оранжерийните домати намаляват с 26,4% от 2006 г. до 2011 г. Увеличение има при краставиците – от 37 724 т. на 44 765 т. през 2010 г. Тази култура участва с най-голям дял в износа на страната – 60% от пресните плодове и зеленчуци.

Илюстрация на спада в производството на зеленчуци е увеличаващият се дисбаланс между потреблението и производството им. Още преди приемането на страната ни в ЕС България произвежда по-малко, отколкото потребява населението. Тази негативна тенденция, след приемането ни в Евросъюза, се засилва и за задоволяване на нуждите от зеленчуци страната ни разчита на внос както от страни от ЕС, така и от трети страни.

Структура на стопанствата, специализирани в отглеждане на зеленчуци

Резултатите от преброяването на земеделските стопанства през 2010 г. сочат значително намаление на броя на стопанствата, спе-

циализирани в отглеждането на зеленчуци, спрямо тези през 2007 г. Наблюдава се известно окрупняване на стопанствата, за което вероятно допринасят директните плащания на площ. Като цяло обаче средният размер на стопанство остава нисък.

При пресните зеленчуци (вкл. картофи и ягоди) броят на стопанствата през 2010 г. е намалял с 38% в сравнение с 2007 г., а площта с 9%, в резултат на което средният размер на стопанство е нараснал от 0,19 ха на 0,28 ха.

При краставиците и домати – открити площи, средната обработвана площ на стопанство е съответно 0,4 и 0,8 дка, а при оранжерийните краставици и домати – съответно 1,4 и 1,2 дка.

Структурата на стопанствата, специализирани в отглеждането на зеленчуци и картофи по юридически статут, показва, че 99% от занимаващите се с това производство са физически лица – 133 035 бр., със средна площ от 0,12 ха. При едноличните търговци средната площ, на която се отглеждат зеленчукови култури е 36,64 ха. При кооперациите сред-

Таблица 7. Баланс на производството и потреблението на зеленчуци, (хил. т)

Table 7. Output balance of vegetables, (thousands tones)

Години / Years	2006	2007	2008
Производство / Production	976,2	686,8	767,2
Потребление / Consumption	1045,1	823,1	912,8
Разлика / Difference	-68,9	-136,3	-154,4
% на самозадоволяване от общото производство / % of self-sufficiency	96,4	83,4	84

Източник: МЗХ, „Агростатистика“, Аграрни доклади 2007, 2008, 2009 г.

Source: MAF, “Agrostatistics”, Agricultural reports 2007, 2008, 2009.

Таблица 8. Брой стопанства, площи и среден размер на стопанствата, отглеждащи зеленчуци

Table 8. Number of farms, areas and average farms size, producing vegetables

	Брой стопанства / Farms number		Изменение 2010/07 Change 2010/07	Площ (ха) / Area (ha)		Изменение 2010/07 Change 2010/07	Среден размер на стопанство (ха) Average farms size (ha)	
	2007	2010		2007	2010		2007	2010
Пресни зеленчуци, вкл. картофи и ягоди / Fresh vegetables, including potatoes and strawberries	215 164	134 016	-38%	41 343	38 027	-9%	0,19	0,28

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“ – „Преброяване на земеделските стопанства през 2010 г.“ и

„Структура на земеделските стопанства в България, 2007 г.“

Source: MAF, Department “Agrostatistics” – “Farms Census in 2010” and “Farms Structure in Bulgaria, 2007”.

ната площ е 9,72 ха, а при търговските дружества – 8,89 ха.

При оранжерийното производство – за 2010 г. са отчетени 6 412 бр. земеделски производители с обща площ, заета със стъклени оранжерии и полиетиленови оранжерии, от 1 047 ха (табл. 10). Прави впечатление, че при най-многобройната група по юридически статут – физическите лица, средният размер на обработваемата площ е под 1 дка.

Търговия със зеленчуци

От страната се изнасят основно краставици, домати, зеле, гъби и сладки пиперки. При отделните видове зеленчуци се наблюдават разнопосочни колебания на износа през годините, в зависимост от производството и пазарната конюнктура през съответната година. Добра реализация на европейския пазар намират българските оранжерийни краставици и домати. Износът на пресни домати през 2009 г. е 10

740 тона, което е около 35% от общия износ на пресни зеленчуци. По страни най-големи количества са изнесени за Румъния – 9 479 т, Германия – 564 т, Гърция – 405 т, и др. Регистрираният износ на краставици и корнишони през 2009 г. е 10 338 т. Традиционно, най-значителните доставки са предназначени за пазарите на Германия – 5 238 тона, Чехия – 2 896 тона, и Румъния – 1 936 тона. Извън ЕС, традиционно, основна част от износа на плодове и зеленчуци е насочена за Русия.

От данните се забелязва тенденция на повишение на износа на пресни зеленчуци. Темпът на нарастване е повече от два пъти, като при някои от културите нарастването е няколкократно (домати, зеле, гъби и др.).

По отношение на вноса, тенденцията е за трайно повишение както в натурално, така и в стойностно изражение. През 2006 г. страната ни внася 80 451 тона зеленчуци, а според НСИ през 2012 г. (табл. 12) вносът се е увеличил почти трикратно – до 207 932 тона. Вна-

Таблица 9. Структура на земеделските стопанства по юридически статут, отглеждащи зеленчуци, 2010 г.
Table 9. Farms structure according the juridical status, 2010

Общо стопанства, бр. / Farms, total number	Юридически статут / Juridical status			
	Физически лица / Individuals	ЕТ/ Sole traders	Кооперации / Cooperatives	Търговски дружества / Trade associations
134 016	133 035	418	63	467
Обработваема площ, ха / Cultivated area, ha				
380 270	316 660	15 318,4	6 125	41 531
Средна обработваема площ, ха/ Average cultivated area, ha	0,12	3,664	9,72	8,89

Източник: МЗХ, отдел „Агροстатистика“ – „Преброяване на земеделските стопанства през 2010 г.“.
Source: MAF, Department “Agrostatistics” – “Farms Census in 2010”.

Таблица 10. Структура на стопанствата, отглеждащи оранжерийни зеленчуци, 2010 г.
Table 10. Structure of farms, specialized in greenhouse production, 2010

Общо стопанства, бр. Farms, total number	Юридически статут / Juridical status			
	Физически лица / Individuals	ЕТ / Sole traders	Кооперации / Cooperatives	Търговски дружества/ Trade associations
6412	6221	67	3	112
Обработваема площ, ха / Cultivated area, ha				
1047	611	73,8	62	340,8
Средна обработваема площ, ха Average cultivated area, ha	0,098	1,101	2,066	3,043

Източник: МЗХ, отдел „Агροстатистика“ – „Преброяване на земеделските стопанства през 2010 г.“.
Source: MAF, Department “Agrostatistics” – “Farms Census in 2010”.

сяме зеленчуци, за чието производство страната ни има подходящи условия за производство. Най-голям дял във вноса на пресни зеленчуци заемат домати, картофите, лук и моркови. Вносът на домати е основно от Турция, Македония, Гърция, а в последните години и от Полша. Увеличение на внесени-

те количества се наблюдава и при пресните краставици и корнишони и възлиза на 13 818 тона през последната година. Най-големи вносители са Турция – 8 026 тона, Гърция – 1 584 тона, и Македония – 1 229 тона.

Анализът на външната търговия със зеленчуци показва растеж на износа от 48 165 млн.

Таблица 11. Износ на зеленчуци, картофи и гъби за периода 2006–2012 г., тона
Table 11. Export of vegetables, potatoes and mushrooms for the period 2006–2012, tones

Видове зеленчуци/ Types of vegetables	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Зеленчуци, картофи и гъби, общо / Vegetables, potatoes and mushrooms, total	11 598	11 980	22 185	30 480	28 336	69 460	73 626
Картофи / Potatoes	111	680	670	95	617	402	3 316
Домати / Tomatoes	439	945	5 891	10 740	4 797	2 346	1 115
Пипер сладък / Sweet peppers	1 755	949	1 384	1 387	1 502	1 089	566
Лук зрял, за посев, чесън, праз / Onion for sowing, garlic, leek	574	112	469	513	346	742	420
Зеле главесто / Cabbage -heads	111	323	913	2 638	2 421	1 759	51
Краставици и корнишони / Cucumbers and gherkins	6 007	7 263	10 127	10 338	10 919	17 735	10 790
Моркови, репи, целина / Carrots, turnips, celery	23,44	64,91	43	625	241	21,6	41,1
Бобови с или без шушулки / Beans with or without pods	498	2,6	91	298	1 198	228	148
Гъби / Mushrooms	1 678	1 300	1 080	1 454	2 104	1 060	391

Източник: НСИ, 2013 г. / Source: National Statistic Institute, 2013.

Таблица 12. Внос на зеленчуци, картофи и гъби за периода 2006–2012 г., тона
Table 12. Import of vegetables, potatoes and mushrooms for the period 2006–2012, tones

Видове зеленчуци / Types of vegetables	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Зеленчуци, картофи и гъби, общо / Vegetables, potatoes and mushrooms, total	80 451	148 256	166 975	191 646	152 215	195 665	207 932
Картофи / Potatoes	13 907	26 770	17 834	22 001	18 440	15 635	27 445
Домати / Tomatoes	9 918	40 290	58 079	80 022	45 755	31 384	32 445
Лук зрял, за посев, чесън, праз / Onion for sowing, garlic, leek	25 142	32 516	28 561	18 074	17 867	21 294	20 946
Зеле главесто / Cabbage -heads	5 490	12 061	10 250	16 287	14 884	11 685	13 760
Краставици и корнишони / Cucumbers and gherkins	4 658	7 630	8 929	14 400	14 884	10 059	13 118
Моркови, репи, целина / Carrots, turnips, celery	8 960	10 991	8 137	12 826	15 584	16 923	16 636
Бобови с или без шушулки / Beans with or without pods	336	236	618	339	1 062	1 123	472
Гъби / Mushrooms	4,4	45,4	705	356	58	230	1451

Източник: НСИ, 2013 г. / Source: National Statistic Institute, 2013.

долара през 2006 г. на 73 367 млн. долара през 2012 г. Реално това е четирикратно увеличение, дължащо се на увеличения износ в натурално изражение, но и на по-високите цени на международните пазари за разглеждания период.

До 2006 г. България има положително търговско салдо в търговията си със зеленчуци. След тази година салдото става трайно отрицателно, за да достигне през 2009 г. – 56 309 млн. долара (табл. 13). Това се дължи на рязко увеличения внос на всички зеленчуци като обем. Категорично може да се твърди, че страната ни се е превърнала в траен нетен вносител на зеленчуци. През 2009 г. вносът на зеленчуци в нашата страна достига 6,32 % от всички внесени продукти.

Изводи

- Актуалното състояние на българското зеленчукопроизводство е крайно неблагоприятно. Произведената обща продукция от този важен в много аспекти сектор намалява прогресивно през изследвания период.

- Производствените площи показват непрекъснат спад в пъти, а произведената продукция от полското производство не може да задоволи потреблението на зеленчуци у нас.

- Нивото на средните добиви е значително под средните в ЕС и в страни, от които страната осъществява внос. Ниските средни добиви се дължат основно на използването на екстензивни технологии в сектора и разрушена хидромелиоративна система, поставяща производството на зеленчуци в зависимост от метеорологичните условия през годините.

- Износът на зеленчуци от страната ни нараства в количествено отношение, но на фона на непрекъснато увеличаващия се внос търговско-

то салдо при търговията е отрицателно и България е трайно нетен вносител на зеленчуци.

- Земеделските производители, специализирали се в зеленчукопроизводство, намаляват, без обаче това да е свързано с голямо увеличение на средния размер на обработваемата земя в сектора.

- Високите технологични разходи при производството на зеленчукови култури определят влиянието на СЕПП и НД на площ като символично. При основни зеленчукови култури това подпомагане е незначително от разходите и не спомага за тяхното намаляване, нито води до получаване на печалба.

- Дребните производители произвеждат без да имат договори за реализация и да правят сериозни пазарни проучвания, което почти винаги води до периодични кризи на дефицит или свръхпредлагане.

Анализ на сектор „Плодове”

Данните показват разнопосочни тенденции при различните овощни видове през годините (табл. 14). При някои видове има спад на площите (сливи, джанки, ягоди). Налице е обаче и положителна тенденция при някои от овощните видове. Например площите, заети с ябълкови градини в края на разглеждания период – 2013 г., достигат 48 000 дка. Черешите бележат ръст с около 20 000 дка, прасковиите с около 600 дка.

Размерът на общоподдържаните овощни градини за периода бележи спад – **38 454 ха за 2004 г. срещу 32 770 ха през последната година.** Основната причина за тези тенденции е фактът, че изоставените овощни градини са изкоренени в по-голята си част и не се водят на отчет от статистиката. Засадените

Таблица 13. Търговско салдо на външната търговия със зеленчуци за периода 2005–2012 г., хил. USD
Table 13. Trade balance of foreign trade with vegetables for the period 2005–2012, thousands USD

2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012	
износ	внос	износ	внос	износ	внос	износ	внос	износ	внос	износ	внос	износ	внос
48165	28255	58917	78721	70350	116470	94863	151172	81555	107816	84276	115316	73367	109317
19 910		- 19 804		-46 120		-56 309		-26 261		-31 040		-35 950	

Източник: НСИ, 2007–2013 г.

Source: National Statistic Institute, 2007–2013.

през 2005 и 2006 г. са влезли в начално плододаване. Може да се твърди, че новозасадените и невстъпили в плододаване овощни градини са малко като дял от общата площ (табл. 15).

Ефектът от настъпилите промени след 1990 г. води до необратими структурни промени в сектора. Площите на всички овощни видове са намалели, като най-голямо е намалението при ябълките – почти 5 пъти. Общата площ към момента е намаляла трикратно. Темпът, с който се създават нови овощни насаждения, не е в състояние да компенсира дори частично това драстично намаление.

Това, което прави впечатление във видовата структура, е увеличението на видовете, които изискват сравнително по-малко разходи по отглеждане през вегетацията им – череши, вишни, сливи, джанки. През 2012 г. ябълковите градини заемат 14% от овощните на-

саждения, докато черешите достигат до 21%, а сливите – 17%. В недалечното минало превес във видовата структура са имали ябълковите и крушови градини.

Възрастовата структура и гъстотата на ябълковите овощни градини у нас са представени в табл. 16. На повече от 40 000 дка са засадени между 40 и 159 броя дървета в дка. Сегашната практика на засаждане на интензивен тип насаждения, не само от ябълкови дървета, е да се засаждат овощни градини с увеличена гъстота. Този начин на засаждане гарантира, благодарение на начина на формиране и типа на използваните подложки, значително по-бързо възстановяване на вложените средства по създаване на овощната градина, дължащото се на бързото встъпване в плододаване и получаването на значително по-високи средни добиви.

Таблица 14. Структура и динамика на площите, реколтирани с основни овощни видове, за периода 2006–2013 г., ха

Table 14. Structure and dynamics of areas cultivated with main fruit types for the period 2006–2013, ha

Видове / Types	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ябълки / Apples	4519	2979	3524	3247	4321	5201	4 890	4 621	4 799
Круши / Pears	336	152	321	253	324	546	469	442	451
Кайсии / Apricots	4 429	2719	2553	1983	1863	2445	2 606	2 569	2 319
Праскови / Peaches	3 562	2755	2903	2820	3029	2445	4 225	4 103	3 794
Сливи и джанки / Plums and damsons	10 967	5899	6731	4604	4219	7489	6 938	5 826	5 814
Череша / Cherries	5 071	4791	5007	4411	5169	7692	7 747	6 989	7 520
Малини / Raspberries	1 048	1364	1129	1034	932	1699	4 683	1 369	1 334
Ягоди / Strawberries	1145	1136	1 240	1 181	580,7	654,8	1011,1	748	633
Десертни лозя / Table grapes	5 591	3096	2498	2448	3263	2629	2373	2248	2 842
Други видове / Other types	1 743	821	744	669	1103	2616	3 226	1 630	113
Общо за страната / Total for the country	38 454	25 978	28 361	21 978	24 269	38 778	38 551	32 396	32 770

Източник: МЗХ, отдел „Агροстатистика“, 2006–2013 г.

Source: MAF, Departement “Agrostatistics”, 2006–2013.

Таблица 15. Новосъздадени и невстъпили в плододаване овощни насаждения за периода 2008–2013 година, ха

Table 15. New-created and not-fruit bearing orchards for the period 2008–2013, ha

Насаждения / Plantations	Години / Years					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Невстъпили в плододаване овощни насаждения / Not-fruit bearing orchards	7517	9000	4358	3136	6118	9047

Източник: МЗХ, „Агροстатистика“, 2004–2013 г.

Source: MAF, Agrostatistics, 2004–2013.

По отношение на възрастта на ябълковите овощни градини, прави впечатление, че около 40% от насажденията са на възраст над 14 години, което показва, че в бъдеще не може да се разчита на ръст в произведените количества, имайки предвид темпа на създаване на нови насаждения.

От данните за произведените количества плодове, от основните овощни видове, е ясно, че за годините от 2004–2013 г. е налице неоднозначна тенденция по отношение на произведените количества. При всички видове има значителни колебания през годините. Все пак при някои има подчертан спад в произведените количества (ягоди), задържане на производството (орехи, кайсии) и незначителен

ръст при повечето от останалите. Благоприятните климатични условия през 2013 г. обясняват до голяма степен увеличението в произведените количества плодове. Произведеното количество десертно грозде варира значително през годините, което е потвърждение на казаното и за останалите овощни и зеленчукови култури – за силната обусловеност от метеорологичните условия.

Това поставя на преден план проблема с напояването и почти унищожената система за напояване в страната. Силната зависимост на произведената продукция от конкретните метеорологични условия внася в голяма степен зависимост и несигурност у производителите. Най-малко плодове в България са

Таблица 16. Разпределение на ябълките по гъстота на засаждане и групи по възраст през 2012 г., (бр./ха)
Table 16. Distribution of apples according the planting density and age groups in 2012 (numbers/ha)

Група по гъстота / Density groups	Общо дка / Decars total	Възрастова структура, години / Age structure, years			
		0-4	5-14	15-24	Над 25 Over 25
До 400 бр./ха Up to 400 ha	4 416,2	266,4	2 020,7	734,5	1 394,6
От 400-1590 бр./ха From 400-1590 ha	40 514,3	8 306,4	23 171,9	4 979,0	4 057,0
От 1600-3190 бр./ ха From 1600-3190 ha	7 459,6	985,3	5 054,6	477,6	942,1
Общо / Total	52 390,1	9 558,1	30 247,2	6 191,1	6 393,7

Източник: МЗХ, Агростатистика, 2013 г.

Source: MAF, Agrostatistics, 2013.

Таблица 17. Производство на плодове за периода 2004–2013 година, тона

Table 17. Output of fruits for the period 2004–2013, tones

Видове / Types	Години / Years									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ябълка / Apples	39 393	26 130	26 323	26 165	23 517	34 456	43 235	40 413	30 942	54 656
Круша / Pears	1 795	750	572	965	924	1442	1468	1 974	1 364	2 894
Кайсии / Apricots	18 458	10 621	13 286	8 310	12 957	7 568	11 587	11 931	10 196	17 999
Праскови / Peaches	22 484	14 827	21709	18788	14908	17187	24467	28 422	25 214	37 294
Сливи / Plums	49 165	17 950	21 001	23 020	14 298	17 246	33 688	32 371	22 949	37 235
Черешки / Cherries	21 369	18 235	20 504	18 427	16 067	17 456	24 951	30 063	19 512	37 724
Малини / Raspberries	4 502	3 897	5 766	3711	3 540	3 510	6 109	1 634	4 850	5 490
Ягоди / Strawberries	11 504	6 563	8 761	5 964	8 599	5 324	5 305	7 027	4 715	3 841
Десертно грозде / Table grapes	16448	10 723	13 563	13641	17 889	17344	7989	12080	8659	16770

Източник: МЗХ, „Агростатистика”, 2005–2013 г.

Source: MAF, Agrostatistics, 2005–2013.

произведени през периода 2005–2009 г. Тази картина съответства на по-малкото отглеждани и поддържани площи, а също и на по-ниските средни добиви при почти всички овощни видове за разглеждания период.

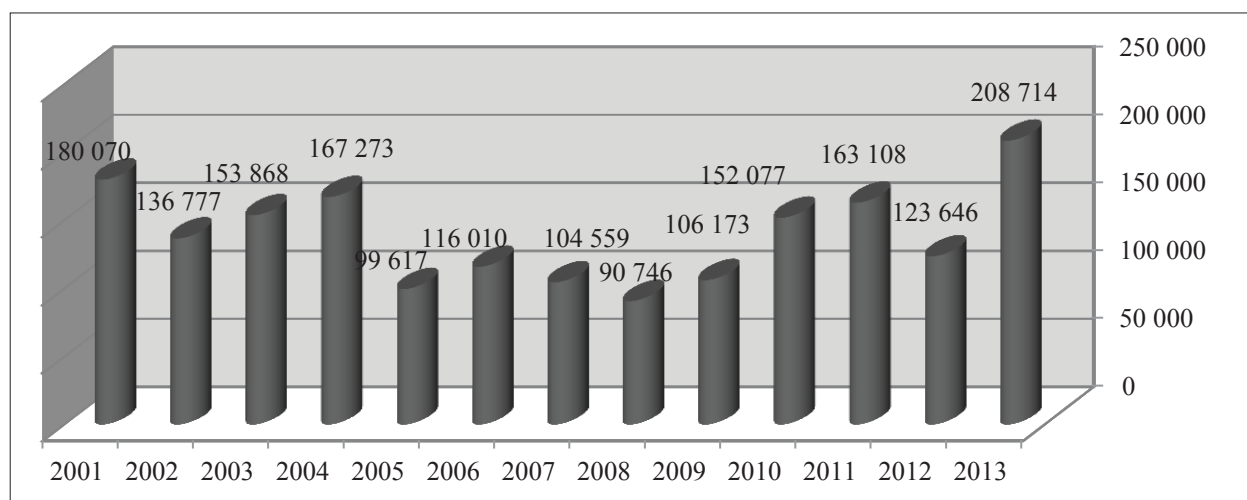
Средните добиви при всички овощни видове показват различия през годините, дължащи се на редуване на климатичните условия. Не може да се смята за нормално добив от 7 000–8 000 кг/ха при един от основните видове – ябълката. От данните за нивото на средните добиви при ябълките в ЕС – табл. 19, се вижда къде стои българският производител. Средно за ЕС добивът от 1 ха на този овощен вид е около 18–20 т. Последните проучвания, тенденции и технологични решения при производството на този плод показват, че нови насаждения се правят при значително увеличена гъстота на насажденията. При такова засаждане се гарантира редовно плододаване в рамките на 2–3 тона от дка след четвъртата година. Непознаването на нови перспективни сортове и подложки, наложени на европейския пазар, екстензивният начин на отглеждане с 80–100 дървета на дка водят до получаване на ниски средни добиви. В Гърция например средният добив от ябълки също варира, но от 3 до 4 тона на дка.

Значително повече площи се създават от череши, сливи, джанки, ренклоди, праскови и др. Причината е по-малкото средства, които са нужни за тяхното отглеждане и възможността за по-бързо реализиране както на пазара за прясна консумация, така и от преработвателните предприятия.

Структура на стопанствата, специализирани в производството на плодове

Резултатите от преброяването на земеделските стопанства през 2010 г. сочат намаление на броя на стопанствата, отглеждащи трайни насаждения, спрямо 2007 г. Наблюдава се известно окрупняване на стопанствата, за което вероятно допринасят директните плащания на площ. Като цяло средният размер на стопанство остава нисък. При овощните насаждения се наблюдава намаление на броя на стопанствата с 21%, съчетано с увеличение на общата площ с 24%, което води до увеличение на средния размер на стопанство от 0,67 ха през 2007 г. на 1,06 ха през 2010 г.

По култури, най-висока е средната обработвана площ от едно стопанство при чере-

Фиг. 2. Динамика на произведеното количество плодове (общо) в България за периода 2001–2013 г., хил. тона

Fig. 2. Dynamics of total fruits output in Bulgaria for the period 2001–2013, thousands of tones

Източник: МЗХ, Агростатистика, 2001–2013 г.

Source: MAF, Agrostatistics, 2001–2013.

шите – 8,7 дка за страната. Средната обработвана площ от едно стопанство при сливите, прасковите и кайсиите е в границите от 5,1 до 5,7 дка, а при ябълките – 3,1 дка. По отношение на юридическия статут 97% от земеделските стопанства, отглеждащи овощни видо-

ве, са физически лица, а само 3% имат друга форма на организация (табл. 21). Средната обработваема площ на първата група е най-ниска – 6,59 дка, а най-голяма средна площ, заета с овощни насаждения, имат кооперациите – 274,9 дка

Таблица 18. Средни добиви при основни овощни видове за периода 2006–2013 г., кг/ха
Table 18. Average outputs of the main fruit types for the period 2006–2013, kg/ha

Видове / Types	Години / Years							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ябълка / Apples	8838	7425	7242	8205	8320	8 264	6 696	11 389
Круша / Pears	3765	3096	3661	4064	2688	4 208	3 090	6 417
Кайсии / Apricots	4887	3255	6534	5673	4741	4 577	3 969	7 762
Праскови / Peaches	7879	6471	5286	4088	5737	6 728	6 146	9 830
Сливи / Plums	3560	3420	3106	3377	4494	4 666	3 939	6 404
Череша / Cherries	4279	3680	3642	2906	3244	3 880	2 792	5 016
Малини / Raspberries	3598	3768	3424	3287	4228	1 634	3 543	4 115
Ягоди / Strawberries	6230,6	4720,3	7250	9070,2	824,6	6870,1	6302	5 891

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“, 2006–2013 г.
Source: MAF, Departement “Agrostatistics”, 2006–2013.

Таблица 19. Средни добиви при производството на ябълки за ЕС-27, 2003–2012 г., кг/ха
Table 19. Average yields of apples production for EU-27, 2003–2012, kg/ha

Страни / Countries	Години / Years									
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
България / Bulgaria	4923	5324	4833	4614	4852	4352	6827	8308	8245	6700
Гърция / Greece	18578	25463	23084	24570	21500	19238	-	17682	18964	18610
Испания / Spain	19307	16372	19851	17206	19978	-	-	20309	21305	15640
Франция / France	35985	37929	38932	378101	37940	37169	-	42833	-	33690
Италия / Italy	31873	34622	35527	34538	36701	37381	-	40482	44597	43528
Полша / Poland	15240	14392	12227	14228	5923	16459	-	11021	13586	14780
Португалия / Portugal	14943	15311	14878	16345	16862	17228	44725	17101	19717	17110
Средно за ЕС / Average for EU	18000,5	19930	17800	18680	17930	19950	20360	19310	18400	17240

Източник: Евростат, 2013.
Source: Eurostat, 2013.

Таблица 20. Брой и среден размер на стопанствата, заети с овощни насаждения
Table 20. Number and average size of farms cultivating fruit plantations

	Брой стопанства / Farms number		Изменение 2010/07 Change 2010/07	Площ (ха) / Area (ha)		Изменение 2010/07 Change 2010/07	Среден размер на стопанство (ха) / Average farm size (ha)	
	2007	2010		2007	2010		2007	2010
	Овощни насаждения / Fruit plantations	54 315	42 827	-21%	36 631	45 542	24%	0,67

Източник: МЗХ, „Агростатистика“ – „Преброяване на земеделските стопанства през 2010 г.“ и „Структура на земеделските стопанства в България – 2007 г.“
Source: MAF, Department “Agrostatistics” – “Farms Census in 2010” and “Farms Structure in Bulgaria, 2007”.

Таблица 21. Структура на земеделските стопанства по юридически статут – 2010 г.
Table 21. Farms structure according the juridical status – 2010

Общо стопанства, бр. / Farms, total number	Юридически статут / Juridical status			
	Физически лица / Individuals	ЕТ / Sole traders	Кооперации / Cooperatives	Търговски дружества / Trade associations
42 827	41 635	360	137	629
Площи с овощни насаждения, ха / Areas with fruit plantations, ha				
455 048	274 640	28 094	37 660	107 528
Средна обработваема площ, ха/ Average cultivated area, ha	6,59	78,03	274,89	170,95

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика“ – „Преброяване на земеделските стопанства през 2010 г.“
Source: MAF, Department “Agrostatistics” – “Farms Census in 2010”.

Структура и динамика на износа и вноса на плодове

Износът на плодове за разглеждания период се колебае значително.

До голяма степен той зависи от конкретните метеорологични условия през годините и сключваните договорени преференции при търговията с трети страни. На настоящия етап основен партньор на България в търговията с плодове са страните от Европейския съюз. След присъединяването на България износът за ЕС представлява около и над 80% от общия износ, а вносът – около 50–60% от общия внос на пресни и преработени плодове. Най-значителен е износът на плодове за Румъния, следван от този за Гърция, Германия и Италия, а най-голям внос на плодове се осъществява от Гърция, следван от Италия, Германия, Полша и Нидерландия.

Извън ЕС, традиционно основна част от износа на плодове и зеленчуци е насочена за Русия, а Турция и Македония са най-големите вносители на тези продукти в страната ни.

След 2007 г. се забелязва тенденция на повишаване на общо изнесените количества пресни плодове, в сравнение с изнасяното от страната ни преди приемането ни в ЕС. Не може да се говори за трайна тенденция при износа на определен овощен вид през годините поради значителни колебания в изнесените количества. При износа на черупкови плодове орехите заемат повече от 95% през разглеждания период. Имайки предвид неблаго-

приятната възрастова структура на ореховите насаждения, може да се предвиди, че износът в бъдеще на този продукт ще бъде нестабилен. Основно изнасяме ябълки и кайсии за Русия, Германия, Австрия и др. Орехите се изнасят преди всичко за Турция и Албания.

Най-голямо количество от начално преработените плодове заемат временно замразените плодове, като се изнасят основно за Италия и Германия. По-големи количества от сушените плодове са доставени основно за Румъния, Полша и Германия.

Състоянието на износа от България не е оптимистично. Българските плодове като произведени количества не могат да покрият нуждите на вътрешния пазар. Високите разходи при производството, ниското ниво на подпомагане, ниският темп на създаване на нови насаждения правят българските плодове неконкурентноспособни на международния пазар.

По отношение на вноса на плодове за периода 2003–2012 г. се наблюдава устойчива тенденция за плавно увеличение. (табл. 23).

Най-много плодове са внесени през 2007 и 2008 г., когато родното производство, поради неблагоприятни климатични условия, е с най-ниски стойности.

Най-голям дял във вноса имат цитрусовите плодове, следвани от ябълките, прасковите, дини и пъпеша. Основно България внася ябълки от Полша, Македония, Гърция, праскови от Италия и Гърция. Бананите се внасят предимно от Еквадор. Сравнявайки изнесените и внесените плодове в количест-

но отношение, прави впечатление, че страната ни, въпреки благоприятните си климатични условия за отглеждане на много овощни видове, внася почти десетократно по-голямо количество плодове от съседни страни и дори от страни, където климатичните факто-

ри не са по-добри за отглеждане на съответната култура.

Анализът на външнотърговското ни салдо при търговията с плодове недвусмислено определя страната ни като нетен вносител. Отрицателен е балансът още от 2003 г., за разли-

Таблица 22. Износ на плодове, 2004 – 2012 г., тона
Table 22. Fruits exportation, 2004 – 2012, tones

Продукти / Products	Години / Years								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Пресни плодове, общо / Fresh fruits, total	9 719,6	3 883,8	5 409	13 103	18 827	23 321	26 409	33 667	35 926
Ябълки / Apples	40,46	46,61	52,92	1 335	2 363	334	1 876	4 029	958
Череша и вишна / Cherries and sour cherries	370,1	11,71	212	200	107	434	1 257	277,22	786
Грозде (десертно) / Table grapes	660	66	330	200	107	434	1 257	1 969	390
Праскови и нектарини / Peaches and nectarines	5,6	4,18	3,91	1 210	995	1 000	2 642	2 811	3 963
Сливи / Plums	221,7	112	137	506	771	859	1 286	1 266	1 375
Дини и пъпеши / Watermelons and melons	660,7	66,49	331	1143	1 955	3 885	3 617	1 969	390,0
Ягоди / Stawberries	9,65	1,26	4,35	1001	1 079	978	1 326	1 429	1 410
Малини / Raspberries	143	7,3	30,26	1092	1 405	541	466	447	203
Черупкови плодове / Nuts	6 417,6	3 090	4 352	3 981,4	2 379	1 985	2 183	2 607	2 019

Източник: МЗХ, *Аграрни доклади, 2004–2013 г.*
Source: MAF, *Agricultural reports, 2004–2013.*

Таблица 23. Внос на плодове, 2004–2012 г., тона
Table 23. Fruits importation, 2004–2012, tones

Продукти / Products	Години / Years								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Пресни плодове, общо / Fresh fruits, total	152 453	179 733	180 005	206 441	201 336	191 099	190 356	229 401	226 246
Дини и пъпеши / Watermelons and melons	9 753,7	11 475	9 747	39 230	30 432	19 144	24 849	34 464	26 455
Ябълки, круши, дюли / Apples, pears, quinces	26 730,5	36 170	37 127	37 014	32 852	18 158	28 343	22 280	33 471
Праскови, кайсии, череша и др. / Peaches, apricots, cherries etc.	5 784,4	4 871	3 955	8 880	7 716	2 435	6 424	11 275	23 705
Черупкови плодове / Nuts	1 960	2 803,9	2 547,3	3 439,7	4 697	3 481	3 495	2 343	2 794
Цитрусови плодове / Citrus fruits	46 189,2	51 859,9	57 987,9	53 937,0	46 621	71 899	41 982	69 007	67 116
Банани / Bananas	49 969	25 518,4	48 870,9	39 238,0	40 684	37 591	62 047	49 652	35 044

Източник: МЗХ, *Аграрни доклади, 2004–2012 г.*
Source: MAF, *Agricultural reports, 2004–2012.*

Таблица 24. Търговско салдо на външната търговия с плодове за периода 2006–2012 г., хил. USD
Table 24. Trade balance of foreign trade with fruits for the period 2006–2012, thousands USD

2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012	
Износ/ export	Внос/ import	Износ/ export	Внос/ import	Износ/ export	Внос/ import	Износ/ export	Внос/ import	Износ/ export	Внос/ import	Износ/ export	Внос/ import	Износ/ export	Внос/ import
48451	64444	60543	100935	68859	109938	62763	109988	77 170	119 083	90994	150023	95013	140012
-15993		-40392		-41 079		-47225		-41 913		-50 029		-44 999	

Източник: *Аграрен доклад, 2004–2012 г.*

Source: *Agricultural report, 2004–2012.*

ка от производството на зеленчуци, когато за същата година страната ни има все пак положителен баланс.

Сривът в сектора е тотален още след промените от 1989 г., за което свидетелства намалението на площите и добивите при производството на плодове. През 2006 г. сме изнесли продукти за 48 451 000 щатски долара, а сме внесли за 64 444 000. За отбелязване е фактът, че годината, в която сме приети за пълноправен член на ЕС, отрицателният търговски баланс скача почти тройно. Загубени са пазари в Русия и други традиционни търговски партньори в търговията с плодове.

Изводи

- Площите, на които са засадени трайните насаждения, варират през годините. Налице е промяна във видовата структура. Увеличава се дялът на костилковите овощни видове – череши, сливи, праскови, за сметка на ябълки, круши. Темпът на създаване на нови овощни градини не е състояние да компенсира площите, които се изоставят или не се поддържат в добро агротехническо състояние.

- Средните добиви при всички овощни видове е на ниско ниво. Причините са свързани с ниската продуктивност на овощните градини – преобладаващата част от насажденията са от екстензивен тип. Налице е неблагоприятна възрастова структура. Разрушената хидромелиоративна система води да силна зависимост на производството на български плодове от климатичните фактори и до неустойчиво производство през годините.

- Произведените плодове през изследвания период не могат да задоволят вътрешно-

то потребление и страната ни е нетен вносител на плодове. Страната ни е нетен вносител още преди влизането ни в Европейския съюз, но от 2007 г. отрицателният търговски баланс при търговията с плодове се е увеличил повече от три пъти.

- При овощните насаждения има намаление на броя на стопанствата, което, съчетано с увеличение на общата площ, води до увеличение на средния им размер.

- Нивото на подпомагане по линия на директните плащания на единица площ не е съобразено със спецификата при отглеждане на овощни видове и не оказва съществено въздействие.

- Нивото на сдружаване на земеделските производители в сектора е изключително ниско.

ЛИТЕРАТУРА

МЗХ. 2008. Национална стратегия за развитие на животновъдството в периода 2008–2013 г.

МЗХ, „Агростатистика“, 2013, „Преброяване на земеделските стопанства през 2010 г.“.

МЗХ, Аграрни доклади, 2007–2013 г.

Analysis of Vulnerable Sectors in Bulgarian Agriculture

N. KOTEVA, D. NIKOLOV,
 M. ANASTASSOVA-CHOPEVA,
 P. KIROVSKI, M. MLADENOVA

Institute of Agricultural Economics – Sofia

(Summary)

Within EU CAO 2007–2013 lot of agricultural sectors – fruits and vegetables, bovine and ovine sectors, where Bulgaria has had competitive advantages,

show trend to drastic drop of the output, so the country is in transformation from net exporter to importer of these products. The SAPS implementation has deepened the unfavorable structural trends. The indicated sectors were declared as vulnerable.

Within the new CAP 2014–2020 a support for the vulnerable sectors will be implemented, coupled with the production. This fact imposes a profound analysis of ongoing structural changes in these sectors for the right and equitable distribution of the support.

In this relation **the goal** of the article is to make analysis and assessment of the state and opportunities for vulnerable sectors development in agriculture.

Wide range of actual methods has been used: system and comparative analysis; estimate-constructive; method of statistical groupings; inductive and deduc-

tive methods for analysis and formation of generalizations and recommendations.

The research is elaborated on the base of official statistical information (National Statistical Institute, MAF and EUROSTAT) and includes the period 2000–2013.

The analysis is based on a system of valuable and natural economic indicators.

The article contains the results of the overall research of vulnerable sectors:

- Production, products and market changes;
- Economic state of farms;
- Trends in restructuring of small farms.

Key words: vulnerable sectors, agriculture, product and market developments, farms

Втората част на анализа ще бъде публикувана в следващия брой